לע"נ הורי ר' אליהו בן בת שבע ז"ל

לאה אירן בת טאוס ז"ל

צמאה נפשי לאלוקים

שיעורים בנושא התפילה

ונשלמה פרים שפתינו - התפילה בעידן הקורונה

1

אֲשֶׁר לָשׁוֹן שֶׁל הֶחְסִיד שָׁוָה הִיא בְּכֹל לַמַּחֲשָׁבָה וְאֵינָהּ מוֹסִיפָה עָלֶיהָ, – וְנִמְצָא שֶׁאֵין תְּפִלַּת הֶחָסִיד דָּבָר שֶׁבִּמְנֻהָג אוֹ שֶׁבְּהֶרְגֵּל. כְּשִׁרַּת הַזָּרוּיר וְהַתָּכִי, אֶלָּא כָּל מִלָּה מַחֲשָׁבָה עִמָּהּ וְכַוָּנָה בָּהּ. בְּדָרְךְ זוֹ תִּהְיֶה שָׁעַת הַתְּפִלָּה לֶחָסִיד כְּגַרְעִין הַזָּמָן וּפְרִיוֹ, וּשְׁאָר הַשָּׁעוֹת תִּהְיֶינָה לוֹ כִּדְרָכִים הַמּוֹלִיכוֹת אֶל שָׁעָה זוֹ, שֶׁלְּבוֹאָהּ הוּא מְצַפֶּה, כִּי עַל יָדָהּ הוּא מִדַּמֶּה אֶל הָעֲצָמִים הָרִוּחָנִיִּים וּמִתְרַחֵק מִן הַבַּהֲמִיִּים. וּכְשֵׁם שֶׁהָיוּ לוֹ שֶׁלֹּשׁ עֲתוֹת הַתְּפִלָּה שֶׁבְּכָל יוֹם – פְּרִי יוֹמוֹ וְלֵילוֹ, כָּךְ יִהְיֶה לוֹ יוֹם הַשַּׁבָּת לִפְרִי הַשָּׁבוּעַ, כִּי יוֹם זֶה מְזֻמָּן לְהִדַּבְּקוּת בְּעִנְיָן הָאֱלוֹהִי. וְכָל עֲבוֹדַת הֶחָסִיד הִיא בְּ"שִׁמְחָה", לֹא בִּכְנִיעָה, – כְּמוֹ שֶׁבֵּאַרְנוּ לְמַעְלָה".

וְהִנֵּה עֵרֶךְ כָּל אֵלֶּה לַנֶּפֶשׁ הוּא כְּעֵרֶךְ הַמָּזוֹן לַגּוּף. שֶׁכֵּן תְּפִלַּת אָדָם טוֹבָה לְנַפְשׁוֹ, כְּשֵׁם שֶׁהַמָּזוֹן תּוֹעֶלֶת לְגוּפוֹ. וְכֵן בִּרְכַּת כָּל תְּפִלָּה שׁוֹרָה עַל הָאָדָם עַד שַׁעַת תְּפִלָּה שֶׁאַחֲרֶיהָ, כְּשֵׁם שֶׁכֹּחַ הַסְּעֻדָּה שֶׁסָּעַד מִתְקַיֵּם בּוֹ עַד שֶׁיִּסְעַד סְעֻדַּת לַיְלָה. אוּלָם כְּכֹל אֲשֶׁר תִּתְרַחֵק שָׁעַת הַתְּפִלָּה תֵּלֵךְ הַנֶּפֶשׁ הָלוֹךְ וְקָדוֹר מִשִּׁרְדוֹת הָעוֹלָם הַבָּאוֹת עָלֶיהָ; וּבְיַחוּד אִם יְבִיאֻנָּה הַהֶכְרַח לְהִמָּצֵא בְּחֶבְרַת יְלָדִים, נָשִׁים אוֹ אֲנָשִׁים רָעִים, וְלִשְׁמֹעַ דְּבָרִים הָעוֹכְרִים זוֹ נַפְשׁוֹ: דְּבוּרִים מְגֻנִּים אוֹ שִׁירִים שֶׁהַנֶּפֶשׁ נוֹהָה אַחֲרֵיהֶם עַד שֶׁאִי אֶפְשָׁר לְהִשְׁתַּלֵּט עָלֶיהָ. אַךְ בְּשָׁעַת הַתְּפִלָּה מְטַהֵר הָאָדָם אֶת נַפְשׁוֹ מִכָּל מַה שֶּׁעָבַר עָלֶיהָ בַּיָּמִים וּמַכִּין אוֹתָהּ לִקְרַאת הָעָתִיד.

כוזרי, ב,

2

אָמְנָם בְּאוֹר הַכָּתוּב הַנַּ"ל בִּתְחִלַּת דְּבָרֵינוּ "וּלְעָבְדוֹ כו' וּבְכָל נַפְשְׁכֶם" שֶׁעֲבוֹדַת הַתְּפִלָּה הַשְּׁלֵמָה צְרִיכָה שֶׁתִּהְיֶה עִם הַנֶּפֶשׁ, הוּא עִנְיָן גָּדוֹל לִיוֹדְעִים וּמְבִינִים קְצָת. וְכַאֲשֶׁר יַתְמִיד הָאָדָם תְּפִלָּתוֹ בְּאוֹת הַמַּדְרֵגָה, שֶׁיִּתְבָּאֵר אי"ה, יִתְוַסֵּף לוֹ טָהֳרָה עַל טָהֳרָתוֹ.

כִּי מָצִינוּ בְּכַמָּה מְקוֹמוֹת בַּמִּקְרָא וּבְדִבְרֵי רז"ל שֶׁהַתְּפִלָּה נִקְרָאָה בְּשֵׁם נֶפֶשׁ, כִּי כַּמָּה הִלְכְתָּא גַּבְרָוָתֵי בְּעִקְרֵי הַתְּפִלָּה אִבָּא לְמִשְׁמַע מִקְרָאֵי דְּחַנָּה, וּכְתִיב בָּהּ (שמו"א, א, טו): "וָאֶשְׁפֹּךְ אֶת נַפְשִׁי לִפְנֵי ה'", וּכְתִיב (תהלים קג, א) "בָּרְכִי נַפְשִׁי אֶת ה'", "הַלְלִי נַפְשִׁי אֶת ה'" (שם קמו, א).

וְהָעִנְיָן, שֶׁעֲבוֹדַת הַתְּפִלָּה הִיא בְּמִקּוֹם עֲבוֹדַת הַקָּרְבָּן, (*) וּכְמוֹ שֶׁעִנְיָן הַקָּרְבָּן הָיָה לְהַעֲלוֹת נֶפֶשׁ הַבְּהֵמָה לְמַעְלָה, וְלָכֵן עִקַּר הַכַּפָּרָה הָיָה תָּלוּי בִּזְרִיקַת הַדָּם הוּא הַנֶּפֶשׁ, וְכֵן הַקְטָרַת הָאֵמוּרִים עִקָּרָם הָיָה לְכַוֵּנַת הַעֲלָאַת הַנֶּפֶשׁ, כֵּן עִקַּר עִנְיָן הַתְּפִלָּה הוּא, לְהַעֲלוֹת וְלִמְסֹר וּלְדַבֵּק נַפְשׁוֹ לְמַעְלָה. כִּי כֹּחַ הַדִּבּוּר שֶׁל הָאָדָם נִקְרָא נֶפֶשׁ, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב (בראשית ב, ז): "וַיְהִי הָאָדָם לְנֶפֶשׁ חַיָּה", וְתַרְגֵּם אוּנְקְלוֹס, לְרוּחַ מְמַלְּלָא. וְכֵן נִרְאֶה לְעַיִן שֶׁבְּכָל דִּבּוּר שֶׁהָאָדָם מוֹצִיא מִפִּיו, יוֹצֵא מִפִּיו רוּחַ וְהֶבֶל הַלֵּב", וְהַדִּבּוּר הוּא עִקַּר נֶפֶשׁ הָאָדָם, שֶׁזֶּה יִתְרוֹן הָאָדָם מִן הַבְּהֵמָה, אִם כֵּן, כָּל תַּכְלִית הַיּוֹצֵאת מִפִּי הָאָדָם הִיא כֹּחַ וְחֵלֶק מִנַּפְשׁוֹ:

נפש האדם, שער ה, פיז.

3

ולהיות כהנים בעבודתם, ולוים בדוכנם, וישראל במעמדם. עצם העבודה, שסוד החיים האלהיים הנם ספונים בה, למעלה מכל השכלה וכל רגש, רק מדבר ד' חמדיה כל, זה נמסר לכהנים בבחירת ד', בהטבעה טבעית רוחנית עליונה בסגולת נפשותם. ולוים בדוכנם, נמסר להם האופי להרגיש את הרוממות הנפשית, המתמלאה ברוח השירה והזמרה, בהופעת הקדש המתגלה בנשמה, מרוח הקדש העליון השורה ע"י העבודה הקדושה. ואז כבר ההשפעה מוכנת להיות מתקבלת באומה כולה ע"י שלוחיה, אנשי המעמד, ישראל במעמדם.

ואתה אמרת ונשלמה פרים שפתינו. אע"פ שנהרס הבנין הקדוש ונחרב, וכל סדרי הקדושה בקביעותם נסתמו אורותיהם מהאיר בעולם, „אלביש שמים קדרות ושק אשים כסותם", לא זזה הקדושה הפנימית, הקבועה בתוכיותה של הנשמה הישראלית, שממנה נובע הוא כח השפה הקדושה, המיוחדת לישראל בקדושתה. וכח זה הוא יפה כ"כ, עד כדי להיות תשלומין, גם בעד המעשה היותר נכבד ויותר חזק, בהיותו מסתדר בפעולה, כמו שהקרבן היותר גדול, ויותר מוכר בממשיותו, הוא קרבן הפרים. גם אותו אנו משלמים בשפתינו, שכח הדבור הקדוש, המיוחד לנו, פועל בהויתו וציורו הפנימי את אותו הענין המקודש, להעלות ולעדן את כל העולמים ואת כל ההויה מצד פנימיותה, דוגמת מה שפעלו הקרבנות, בהתפשטותם וקדושתם, הגלויה והמפורסמת, נוסף על אוצר הכבוד הפנימי המקושר עמם.

שיהא שיח שפתותינו חשוב, ומקובל ומרוצה, לפניך. פרי השפתים היא הפעולה שהדבור עושה, שהוא מחשיף את האור הפנימי של הנשמה, המלאה תשוקת עליונה וחזון קדש נורא.

אורות ראיה, תא, קפז

4

[דף כו ע"ב] איתמר רבי יוסי בר' חנינא אמר תפלות אבות תקנום, ריב"ל אמר תפלות כנגד תמידים תקנום. תניא כוותיי דר' יוסי בר' חנינא ותניא כוותיה דר' יהושע בן לוי. תניא כוותיה דרבי יוסי בר' חנינא אברהם תקן תפלת שחרית, שנא' (בראשית יט) "וישכם אברהם בבקר אל המקום אשר עמד שם (את פני ה')" ואין עמידה אלא תפלה, שנאמר (תהלים קו) "ויעמוד פינחס ויפלל (ותעצר המגפה)". יצחק תקן תפלת המנחה, שנאמר (בראשית כד) "ויצא יצחק לשוח בשדה לפנות ערב" ואין שיחה אלא תפלה, שנאמר (תהלים קב) "תפלה לעני כי יעטוף ולפני ה' ישפוך שיחו". יעקב תקן תפלת ערבית, שנאמר (בראשית כח) "ויפגע במקום וילן שם (כי בא השמש)" ואין פגיעה אלא תפלה, שנאמר (ירמיה ז) "[ואתה אל תתפלל בעד העם הזה] ואל תשא בעדם רנה ותפלה ואל תפגע בי". תניא כוותיה דריב"ל מפני מה אמרו תפלת השחר עד חצות, שחרי תמיד של שחר קרב והולך עד חצות

ביכורים, כד, עא.

5

ולמאן דאמר תפלות נגד תמידים תקנו, ר"ל כי התמידים שצוה השם יתברך להודיע כי העולם הזה הוא שב ומתקרב אל השם יתברך ואם לא היה שב אל השי"ת לא היה אל העולם קיום בעצמו, רק שהוא שב אל השם יתברך ולא נברא העולם שיהיה לעצמו, וכבר בארנו זה במקום אחר איך העולם הזה כמו שהושפע מן השם יתברך כך שב אל עלתו כי הוא תולה בעלתו ובזה הוא שב אליו יתברך, ולפיכך יש לאדם להקריב קרבן אל השם יתברך כי הקרבן הוא השבה והתקרבות אל השם יתברך כמו שאמרנו למעלה.

אורות, תיקון הזהר, פד,

והנה תפלות כנגד תמידים תקנום (ברכות כו:) תפלת השחר כנגד תמיד של שחר, תפלת המנחה נגד תמיד של בין הערבים, ותפלת ערבית כנגד אברים ופדרים שקרבים והולכים כל הלילה. וכן מצינו במד"ר עה"פ היום אנכי מצוך, שראה משה שהמקדש יחרב, ותיקן התפלות. גם הרמב"ם בפ"א דתפלה מביא כי התפלות נגד קרבנות.

וביאור הענין ע"ד העבודה, כי חז"ל אמרו (במ"ר כ"א) תמיד של שחר מכפר על עבירות של לילה, ותמיד של בין הערבים מכפר על עבירות של יום, והיינו כי תכלית עבודת יהודי בעולמו הוא שיהי' דבוק בה', וכל פיתויי יצה"ר הוא שיעשה מעשים כאלה שירחיקו אותו ממקור צור מחצבתו ומקור יניקתו מהקדושה. ולהכניס פירוד בין הדבקים. ועבודת הקרבנות בביהמ"ק הי' להביא דביקות בין ישראל לאביהם שבשמים. וזו משמעות כפרת עונות, הן בנוגע לכללות עם ישראל, והן בנוגע לפרטיות של כל אחד מישראל. וכמ"ש מהר"ל (נתיב העבודה) בפי' ענין הקרבנות המכפרים דקרבן הוא מלשון קירוב. תמיד של שחר מכפר על עבירות של לילה, אם התרחק יהודי מה' ע"י עבירות של לילה, וח"ו הביאו פירוד בין הדבקים וניתק הקשר, בא קרבן תמיד של שחר ומכניס שוב דביקות וחיבור בין ישראל לאביהם שבשמים. וכן תמיד של בין הערבים מכפר אם ח"ו עבירות של יום הרחיקו או הפרידו אותו מאביו שבשמים. יש עבירות שעיקר שליטתם בלילה, ויש שעיקר שליטתם ביום, כמרומז בפסוק (תהלים צא) לא תירא מפחד לילה מחץ יעוף יומם מדבר באופל יהלוך וגו' דהיינו כוחות הטומאה השולטים ביום והשולטים בלילה. והתיקון לכ"ז הם הקרבנות המקרבים איש יהודי לאביו שבשמים, ותפלת ערבית היא כנגד אברים ופדרים שקרבים והולכים כל הלילה, היינו נגד ענינים שאינם בכלל עבירות אלא עניני חומריות ע"ד הלילה שכוחות נפש הבהמית משתלטים אז על האדם.

7

וחז"ל אמרו (ברכות ג.) על משמרות הלילה משמר א' חמור נוער ומשמר שני' כלבים צועקים וכו', היינו החומריות והכוחות האפלים שבאדם מתעוררים, וכאש תוקד בעצמותיו למלא תאוותיו, וכלבים צועקים, אלו הכוחות הבהמיות השפלים שצועקים ככלבים הב הב, הב תאוות גופניות שפלות הב הנאות ותענוגים בהמיים, וכנגד זה היא מצות הקרבת אברים ופדרים ע"ג המזבח, היא העולה על מוקדה על המזבח כל הלילה עד הבוקר (ויקרא ו), אש הקודש אשר תוקד ע"ג המזבח, היא הנותנת כח ביהודי שידליק אש קודש בקרבו, ועי"ז להתגבר על האש הרעה אשר בקרבו, בחי' הבלא מפיק הבלא.

אחרי שביהמ"ק נחרב, ופסקו כל הסגולות היקרות הללו ששמרו על דביקות יהודי בה' אלקיו, תיקנו חז"ל את התפלות שהם ימלאו את תפקיד הקרבנות וכמ"כ האברים והפדרים. ואם נתרחק מהקב"ה בלילה ע"י פגמיו ומעשיו, באה תפלת שחרית שיהודי שופך את לבו נוכח פני ה', ומבקש ומתחנן לחזור ולהתדבק בה'. וכן תפלת המנחה, שאם ח"ו במשך היום התרחק מהשי"ת, שוב חוזר ונדבק בו. ותפלת ערבית שהיא רשות, ופירשו צדיקים לתקן עניני רשות, הוא נגד היצה"ר הבוער בקרבו להיות נבל ברשות התורה. ע"י אש הקודש של תפלת ערבית שורף את אש התאוה שבקרבו, ואם תשת חושך ויהי לילה בו תרמוש כל חיתו יער

8

(תהלים קד), כל כוחות הרע והחושך מתגברים בלילה, העצה לזה תזרח השמש יאספון, אפי' מעט אור דוחה חושך הרבה, אש דקדושה דוחה ושורפת כל אש הטומאה בבחי' אש אוכלת אש.

והכל על יסוד דברינו הנ"ל כי עיקר התפלה היא הדביקות שבין יהודי לאביו שבשמים בכל עתיו ומצביו. וכמו שכותב רבינו יונה בשערי העבודה (אות ח') וז"ל: הקרבנות והתפלה ענין אחד להם וכו', ובהם יתקרב האדם אל בוראו להדבק אליו דבקות גמורה לבלתי היות מחיצה מפסקת ביניהם. ע"כ. וע"ד שיש בכונות התפלה לי"ח שכל התפלות ממשיכים זיווגים עליונים, ועל ידם חיות העולמות וירידת השפע, כמ"כ ע"ד העבודה ענין התפלות הם מקור הדביקות שבין ישראל לבין אביהם שבשמים לצורך חיות רוחני וירידת שפע רוחני. וכמו שכ' הכוזרי (מאמר ג' פרק ה'): שעת התפלה תהי' לך זמנו ופריו, אשר יתאוה קרבתה, שבה הוא מתדמה לרוחניים ומתרחק מהבהמיים, והשלש עתות של תפלה הם מזון הנפש כמזון לגוף, ומתמדת עליו ברכת התפלה עד עת תפלה אחרת כהתמדת כח סעודת היום עד שיסעוד בלילה, וככל אשר תרחק עת התפלה מהנפש היא הולכת וקודרת במה שפגע אותה מעסקי העולם, וכ"ש מה שמעביר זכות הנפש, בעת התפלה הזו מטהר נפשו מכל מה שקדם ויתקנה לעתיד. עכ"ל.

לתיגון אלא התפלה.